

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น : กรณีศึกษาการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ในด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น สภาพแวดล้อมทางสังคมและการเมือง และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบทดสอบ (Test) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบการศึกษาโดยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology)

โดยได้สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น : กรณีศึกษาการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล จังหวัดสมุทรสงคราม โดยผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดด้วยการศึกษาจากคำร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดสมุทรสงคราม ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พุทธศักราช 2545 โดยประชาชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ที่มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นมีจำนวนทั้งสิ้นจำนวน 35,156 คน (ตามข้อมูลทะเบียนราษฎรของ จังหวัดสมุทรสงคราม ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2554)

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามที่มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น โดยแบ่งออกตามเขตเทศบาลเป็น 7 เทศบาล ได้แก่ เทศบาลเมือง เทศบาลตำบลอัมพวา เทศบาลตำบลเหมืองใหม่ เทศบาลตำบลกระดังงา เทศบาลตำบลบางนกแขวก

เทศบาลตำบลบางกระบือ เทศบาลตำบลบางยี่รงค์ ในการวิจัยครั้งนี้ได้คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการของ ทาโร่ ยามานะ (Yamane Taro, 1973 : 108) ได้กลุ่มตัวอย่างดังนี้

สูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของหน่วยตัวอย่างกลุ่มเป้าหมาย

N = ประชากรทั้งหมด

e = ระดับความมีนัยสำคัญ

เมื่อแทนในสมการจะได้ $N = 35,156$ คน

$$e = 0.05$$

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า} \quad n &= \frac{35,156}{1 + 35,156(0.05)^2} \\ &= 395.50 \end{aligned}$$

ดังนั้นจะใช้กลุ่มตัวอย่าง = 400 คน โดยแบ่งตามพื้นที่เขตเทศบาล ดังนี้

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและขนาดตัวอย่างจำแนกตามเทศบาล

เทศบาล	จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	ร้อยละ
1. เทศบาลเมืองสมุทรสงคราม	21,778	248	62.00
2. เทศบาลตำบลอัมพวา	5,369	61	15.25
3. เทศบาลตำบลเหมืองใหม่	1,679	19	4.75
4. เทศบาลตำบลกระดังงา	1,828	21	5.25
5. เทศบาลตำบลบางนกแขวก	1,516	17	4.25
6. เทศบาลตำบลบางกระบือ	1,388	16	4.00
7. เทศบาลตำบลบางยี่รงค์	1,598	18	4.50
รวม	35,156	400	100.00

จำนวนตัวอย่างที่ต้องไปเก็บจริงจำนวน 400 คน ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มประชากรของประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 35,156 คน ในแต่ละเทศบาลตามสัดส่วนที่คำนวณได้แล้ว ทำการสุ่มตัวอย่างที่การสุ่มแบบอาศัยความน่าจะเป็น (Probability

Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยการแจกแบบสอบถามให้กับประชากรจากกลุ่มตัวอย่างที่พบโดยบังเอิญในพื้นที่เทศบาลนั้น ๆ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะของเครื่องมือศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary research) เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทฤษฎี แนวคิดและผลงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยมี 3 ส่วน คือ แบบสอบถาม แบบทดสอบ และแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจ (Checking) เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางสังคม การเมืองที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

ตอนที่ 2 แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น

ตอนที่ 3 แบบสอบถามพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ตอนที่ 4 แบบสอบถามการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

แบบสอบถามที่สร้างขึ้นมีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1. เมื่อได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถามตามขั้นตอนที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างเรียบร้อยแล้วนำมาตรวจสอบ โดยให้อาจารย์ที่ปรึกษา ช่วยตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรง ความครอบคลุมของเนื้อหา ความถูกต้องของการวัด ความเหมาะสมของภาษา จากนั้นผู้วิจัยวิจัยนำมาแก้ไขให้มีความถูกต้องสมบูรณ์

2. สร้างแบบสอบถามให้กลมกลืนกับนิยามปฏิบัติการ ซึ่งเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด แล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบคุณภาพ และเนื้อหา เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ (Face Validity) พร้อมแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาก่อนให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา

3. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยคำนวณ ค่าสัมประสิทธิ์สอดคล้องเชิงเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยในแต่ละข้อจะต้องมีค่ามากกว่า 0.6 ขึ้นไป

4. นำแบบสอบถามที่แก้ไขเรียบร้อยแล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพิจารณาตรวจสอบ ความเที่ยงตรงทางด้านเนื้อหาเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้สูตรของโรวินคลี และ

แฮมเบอร์ตัน (Rovinelli & Hambleton, 1978 : 34-37 อ้างถึงใน ยุทธ ไกยวรรณ, 2550 : 286) รวมถึงภาษาและสำนวนที่ใช้ในแบบสอบถาม จากนั้นนำผลของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านนำมารวมกันคำนวณหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.67-1.00

5. ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try - Out) กับประชาชนซึ่งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 30 คน แล้วนำค่าคะแนนที่ได้ไปคำนวณหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach, 1970 อ้างถึงใน ยุทธ ไกยวรรณ, 2553 : 286) ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามเท่ากับ .966

6. นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาของแบบสอบถาม และนำมาปรับปรุง

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเป็นครั้งสุดท้ายเพื่อตรวจสอบและแนะนำเกี่ยวกับการจัดทำฉบับที่สมบูรณ์ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. ติดต่อประสานงานกับบัณฑิตศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีเพื่อออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล
2. ติดต่อเทศบาลในจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อยื่นหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับประชาชนในเขตเทศบาล จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 7 แห่ง
3. การเก็บข้อมูลภาคสนาม นำแบบสอบถามไปให้ประชาชนในเขตเทศบาลในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 7 แห่ง ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง และประสานงาน เรื่องวันเวลาในการเก็บแบบสอบถามคืน จำนวน 400 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100
4. ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ในการตอบและตรวจสอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น : กรณีศึกษาการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลจังหวัดสมุทรสงคราม แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูล นำคะแนนเฉลี่ยรายข้อและรายด้านมาตรวจให้คะแนนน้ำหนักทั้งหมด ดังต่อไปนี้

1.1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามและสภาพแวดล้อมทางสังคม การเมืองเป็นแบบตรวจสอบรายการเพื่อให้เลือกตอบ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

1.2 แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครองท้องถิ่นสถิติที่ใช้คือ ค่าร้อยละ (Percentage)

1.3 พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชน : กรณีศึกษาการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลในจังหวัดสมุทรสงคราม สถิติที่ใช้คือ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยให้คะแนนระดับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

พฤติกรรม/การปฏิบัติ	ระดับคะแนน
มากที่สุด	มีค่าเท่ากับ 5
มาก	มีค่าเท่ากับ 4
ไม่แน่ใจ	มีค่าเท่ากับ 3
น้อย	มีค่าเท่ากับ 2
ไม่มีเลย	มีค่าเท่ากับ 1

การแปลความหมายของคะแนน โดยกำหนดการแปลค่าคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถาม ตามการแปลความหมายตามกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้ (สิน พันธุ์พินิจ, 2549 : 155)

คะแนน 1.00 - 1.80	หมายความว่า	มีพฤติกรรม/การปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยมาก
คะแนน 1.81 - 2.60	หมายความว่า	มีพฤติกรรม/การปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
คะแนน 2.61 - 3.40	หมายความว่า	มีพฤติกรรม/การปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนน 3.41 - 4.20	หมายความว่า	มีพฤติกรรม/การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
คะแนน 4.21 - 5.00	หมายความว่า	มีพฤติกรรม/การปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

2. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติโดยใช้คอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป

2.1 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

2.2 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้ในการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้ในการวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.3 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานทางสถิติโดยพหุคูณของปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Linear Regression Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชน : กรณีศึกษาการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ในจังหวัดสมุทรสงคราม ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างหรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน (Unstructured) เป็นการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นโดยไม่จำกัด ข้อมูลความคิดเห็นที่ได้ในเรื่องนั้นๆ จะเป็นความคิดเห็นของผู้ตอบเอง ซึ่งผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ต่างมีบทบาทต่อกัน แบบถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน (active interviewing) โดยต่างฝ่ายต่างเป็นทั้งผู้ถามและผู้ตอบ (ชาย โปธิสิตา, 2547 : 245) ผู้วิจัยสามารถกำหนดแนวคำถามกว้างๆ เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นฝ่ายเล่าประสบการณ์ ความคิด ความรู้ ของตนเองออกมาในรูปของเรื่องเล่า ผู้วิจัยสามารถถามเจาะลึกในประเด็นที่ต้องการ หรือกระตุ้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ ระบายความคิด ความจำ เกี่ยวกับเรื่องราวหรือประสบการณ์ของตนขึ้นมาได้อย่างละเอียดรูปแบบการสัมภาษณ์มีความยืดหยุ่นสูงสามารถดัดแปลงและแก้ไขคำถามได้จนกว่าผู้ตอบจะเข้าใจคำถาม และสามารถเรียบเรียงเป็นเรื่องเป็นราวอย่างมีความหมาย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposeful Selection) เป็นการเลือกแบบไม่มีโครงสร้างที่เคร่งครัด ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการไม่ซับซ้อน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ที่มีความรู้มีประสบการณ์ รวมไปถึงยังอยู่ในวงการ การเลือกตั้ง และมีความรู้ทันสมัยในเรื่องนั้นๆ ผู้ให้สัมภาษณ์ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ จึงไม่ควรเป็นใครก็ได้ แต่ต้องเป็นผู้ที่นักวิจัย สามารถเรียนรู้จากเขาได้มากกว่าคนอื่นๆ (Patton, 1990 อ้างถึงใน ชาย โปธิสิตา, 2547 : 260) จุดมุ่งหมายหลักของ

การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงนี้ เพื่อที่จะให้ได้ตัวอย่างที่เหมาะสมที่สุดสำหรับจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ของการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่เลือกมีลักษณะเป็น Information-rich case คือมีข้อมูลให้ศึกษาในระดับลึก และสามารถสะท้อนความเป็นจริงได้ดีที่สุด โดยมีกระบวนการในการเลือกดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย และ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับ พระราชบัญญัติต่างๆ ที่ใช้ในการเลือกตั้งและการปกครองท้องถิ่น
2. ศึกษาข้อมูลด้านการจัดการการเลือกตั้งจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จังหวัดสมุทรสงคราม
3. เลือกโดยยึดจุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ของการศึกษาเป็นหลัก โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญต้องดำรงตำแหน่งผู้บริหารองค์กร และผู้ให้ข้อมูลที่เป็นสมาชิกสภาเทศบาล ต้องมีวาระในการดำรงตำแหน่งมากกว่าหนึ่งวาระ

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 22 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชน จังหวัดสมุทรสงคราม ดังนี้

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	หน่วยงาน	จำนวน
1	ประธานคณะกรรมการการเลือกตั้ง	สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จังหวัดสมุทรสงคราม	1
2	นายกเทศมนตรี	เทศบาล ในเขตจังหวัดสมุทรสงคราม	7
3	ปลัดเทศบาล	เทศบาลในเขตจังหวัดสมุทรสงคราม	7
4	สมาชิกสภาเทศบาล	เทศบาลในเขตจังหวัดสมุทรสงคราม	7

เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ และการกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย เป็นการศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชน : กรณีศึกษาการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดของการวิจัย และตัวแปรที่ต้องการศึกษาแล้วนำไปสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างภายใต้

รายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชน : กรณีศึกษา การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ในจังหวัดสมุทรสงคราม ปริญญาจารย์ที่ปรึกษาและปรับแก้ตาม คำแนะนำ เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นปัญหาในการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งหมด โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

เนื่องจากระเบียบการวิจัยหรือกระบวนการวิจัยได้กำหนดให้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ เจาะลึก (in-depth interview) โดยกระบวนการสัมภาษณ์แบบชี้นำ (guided interview) อันเป็น กระบวนการสัมภาษณ์ที่ไม่มีรูปแบบข้อคำถามที่ตายตัว หรือกระบวนการสัมภาษณ์ที่มี ลักษณะที่ไม่มีข้อคำถามที่มีมาตรฐาน (unstructured or unstandardized interview) กล่าวคือเป็น กระบวนการสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามที่นำมาใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) อย่างชัดเจน เพียงแต่มีการกำหนดลักษณะข้อคำถามที่มีลักษณะเปิดกว้างมี ความยืดหยุ่น และมีการนำคำสำคัญ (keyword) มาใช้ประกอบในการชี้แนะในกระบวนการสัมภาษณ์ โดยที่ลักษณะของข้อคำถามเช่นนี้ สามารถที่จะปรับเปลี่ยนถ้อยคำหรือให้มีความสอดคล้องกับผู้มีส่วน ร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนตามสถานการณ์ที่มีการขับเคลื่อนหรือเปลี่ยนแปลง ไปได้ตลอดเวลา

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. ติดต่อประสานงานกับบัณฑิตศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เพื่อออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล
2. ติดต่อเทศบาลในจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อยื่นหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บ รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับ ผู้บริหารเขตเทศบาลในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 7 แห่ง
3. การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารเทศบาลในจังหวัด สมุทรสงคราม จำนวน 22 ชุด โดยเริ่มต้นการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล และเจาะลึกในประเด็นที่ ต้องการทราบข้อมูลในรายละเอียด จากคำถามแรกไปถึงคำถามสุดท้าย โดยสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ให้เป็นไปตามธรรมชาติของการสนทนา เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นในประเด็นที่สัมภาษณ์ เปิดการสนทนา โดยสรุปความเห็นและประเด็นที่อยากจะทราบเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้ตอบได้แสดง ความคิดเห็นเป็นคำถามปิดท้ายการสัมภาษณ์ และสิ้นสุดการสัมภาษณ์ โดยกล่าวขอบคุณในคุณค่า

ของข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ และการเสียเวลาอันมีค่าเพื่อผลการศึกษาที่จะเกิดความสมบูรณ์มากที่สุด

ขั้นตอนในการสัมภาษณ์เจาะลึก

เนื่องจากขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูล ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจึงใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วสรุปผลเป็นความเรียง โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

1. หลังจากที่ทำกรสนทนาแต่ละครั้งผู้วิจัยได้นำเครื่องบันทึกเสียงการสนทนาถอดความเป็นคำต่อคำ (Verbatim) ออกมาเป็นบทสนทนาที่เป็นตัวอักษร (Transcript) และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้งโดยการฟังเครื่องบันทึกเสียงการสนทนาซ้ำ ร่วมกับการอ่านบทสนทนาที่เป็นตัวอักษร และนำข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ที่ได้มาวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป
2. อ่านบทสนทนาบรรทัดต่อบรรทัดซ้ำ ๆ ไม่ต่ำกว่า 4-5 รอบ เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย จัดประเด็นคำสนทนาเป็นหมวดหมู่ และดึงประโยคหรือข้อความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความหมาย โดยการขีดเส้นใต้และเขียนแยกข้อความเหล่านั้นไว้
3. นำข้อความหรือประโยคสำคัญที่ทำการแยกไว้มากำหนดความหมายในแต่ละข้อความหรือประโยคเพื่อใช้ในการจัดหมวดหมู่ของข้อความ
4. นำข้อความหรือประโยคที่กำหนดความหมายแล้วมาจัดกลุ่มตามประเภทหรือลักษณะความหมายที่สอดคล้องกัน โดยทำการวิเคราะห์ด้วยการถอดรหัส (Coding) ไว้ข้างบนบทสนทนาที่อ่านและพิจารณาคำต่าง ๆ ที่ถอดรหัสออกมา และนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ (Category) หรือจัดเป็นประเด็นย่อย (Sub-Theme) สรุปประเด็นย่อยที่มีเนื้อหาอยู่ในกลุ่มเดียวกันไว้ด้วยกัน เป็นประเด็นหลัก (Theme)
5. เขียนแผนภาพหรือแผนภูมิเพื่อสื่อข้อมูลที่ได้รับการสนทนากลุ่ม (Visual Representation of Reality) ตามประเด็นหลัก (Theme) และประเด็นย่อย (Sub-Theme) ที่ค้นพบ
6. คัดเลือกและรวบรวมบทสนทนาที่ให้รายละเอียดของวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดีที่สุด โดยตัดบทสนทนาที่เป็นประเด็นย่อยรวมไว้ด้วยกันเป็นประเด็นหลัก ใช้เทคนิคตัดปะโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ช่วย
7. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะเช่นนี้ทุกครั้ง หลังจากเสร็จสิ้นการสนทนาแต่ละครั้ง และวิเคราะห์รวบยอดเพื่อสรุปรวมทั้งหมดยกครั้งตามลำดับที่กล่าวมา
8. ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลกับผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการทำวิจัยเชิงคุณภาพและการสังเคราะห์ข้อมูลแต่ละกิจกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยได้กระทำอย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการวิจัย ตั้งแต่ก่อนการสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยยึดหลักการตามแนวคิดของไมล์และฮิวเบอร์แมน (Miles and Huberman, 1984 อ้างถึงใน สีน พันธุ์พิณี, 2549 : 206) แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การลดทอนข้อมูล (Data Reduction) ผู้วิจัยได้เรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร บทสรุปที่ได้วิเคราะห์จากการบันทึกเสียงที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งซึ่งประกอบไปด้วย สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น และผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงาน กคต. จังหวัดสมุทรสงคราม โดยลดทอนข้อมูลให้เหลือเฉพาะประเด็น แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในด้านปัญหา/อุปสรรคในการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แนวทางการแก้ไขปัญหา เพื่อให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง กิจกรรม หรือวิธีการที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันของหน่วยงานผู้ถูกสัมภาษณ์ และความต้องการขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในลักษณะการเขียนบันทึกอธิบายเนื้อหาให้เกิดความชัดเจนในแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

2. การจัดระเบียบข้อมูล (Data Display) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการลดทอนข้อมูลแล้วมาจัดเป็นหมวดหมู่ด้วยวิธีการพรรณนา

3. การหาข้อสรุปและการตีความ (Conclusion Interpretation) ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า โดยพิจารณาความสอดคล้อง และความแตกต่างของข้อมูลที่ได้จากการจัดระเบียบข้อมูลแล้วมาหาข้อสรุปและตีความในรูปแบบการพรรณนาตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสิ่งที่ได้จากการตีความอาจแสดงในรูปแบบของคำอธิบาย แนวคิด หรือทฤษฎี

การตรวจสอบข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลแล้ว ได้ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบ “Triangulation” หรือ เดนซิน (Denzin, 1978 : 390) เรียกว่า “การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า” เป็นการใช้กระบวนการที่หลากหลาย (the multiple – method approach) ในการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ดังนี้

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้นั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบ คือ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล ได้แก่ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล

1.1 แหล่งเวลา เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้ในช่วงเวลาที่ต่างกัน จะแตกต่างกันหรือไม่

1.2 แหล่งสถานที่ เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากสถานที่ที่ต่างกัน ข้อมูลจะแตกต่างกันหรือไม่

1.3 แหล่งบุคคล เป็นการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งบุคคลที่ต่างกัน ข้อมูลที่ได้จะแตกต่างกันหรือไม่

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) โดยตรวจสอบว่า ถ้าผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด อาจทำได้ง่ายกว่าในระดับสมมติฐานชั่วคราว (Working hypothesis) และแนวคิดขณะที่ยังมีสติความสร้างข้อสรุปเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ ปกตินักวิจัยจะตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎีได้ยากกว่าตรวจสอบด้านอื่น

3. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กัน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น การใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถาม พร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากเอกสารประกอบด้วย

สรุปในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลประกอบด้วย 3 รูปแบบ คือ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล

การเสนอสรุปผลการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เมื่อได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลตามกลุ่มเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการถอดถ้อยคำจากการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งรายละเอียดเพิ่มเติมจากการจดบันทึก (Field note) โดยทำการคัดลอกข้อความและบันทึกอย่างละเอียด เพื่อให้การตีความและการกำหนดประเด็นที่สำคัญได้อย่างถูกต้องเชื่อถือได้ แล้วจึงนำถ้อยคำที่ได้จากการจดบันทึกมาวิเคราะห์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งในการวิเคราะห์เนื้อหานั้น ผู้วิจัยได้ใช้การถอดข้อความทั้งหมด ในภาพรวม แล้วนำข้อความทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดหัวข้อและประเด็นเพื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบ

ในแต่ละประเด็นของกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้การวิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างถูกต้อง

การนำเสนอผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางที่เหมาะสมและข้อค้นพบแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งให้สอดคล้องกับสถานะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต